

Polgár Ernő

ISTEN MADÁRKÁI

(Dráma két részben)

**/A dráma a MAGYAR MŰVÉSZETI AKADÉMIA 2000.
évi milleniumi alkotóművészeti pályázatán dícsérő
oklevelet kapott/**

Szereplők

Dr. Szentvári Emil, akadémikus, elítélt

Dr. Kopcsay Béla, mérnök, elítélt

Dr. Halmányi Egon, akadémikus, elítélt

Dr. Patatich Tihamér, tábornok, elítélt

Dr. Hollán Eszter, orvos, elítélt

Aczél György, elítélt

Szendey Ilona, elítélt (Kopcsay felesége)

Edit, a kislányuk

Nevelőintézeti gondozónő

Nevelőintézeti igazgatónő

Ormester

Főhadnagy

Ornagy

Dr. Francis Lindberg, oxfordi professzor

Sherilyn Ray, a Times fotóriportere

valamint ávósok, katonák, elítéltek.

Történik: Magyarországon az ötvenes években

I. rész

1. kép

Szorongást keltő, ködkürtre, basszus orgonasípra emlékeztető zenei effektus szól. Őrmester hosszú folyosókon megy keresztül. Börtönőrök vasajtókat nyitnak, zárnak. Lépéseik kopognak, risszhangzanak.

Három elítélt és egy civil ruhás férfi állnak háttal a falnál egy cellában. Szemük bekötve, kezükön bilincs, lábaik terpeszben.

A börtönudvaron ávósok masíroznak, vezényszavak hallatszanak.

Az őrmester jön a folyosón.

Újra az elítélteket látjuk.

Az udvaron az akasztófát javítják, éppen szögel valaki. Még art a menetelés.

Az őrmester motozza az elítélteket.

őrmester	Na, tudóskáim, vége a magánynak!
	Kezeket a falhoz!... Annyi már
	itt a politikai, hogy lehetetlen
	őket külön tartani. Aztán csak
	fülelhetek, hogy mit fecserésznek,
	szervezkednek!

(Kimegy, kattán a zár, kívülről kulcsra zárja az ajtót.)

Szentvári Mekkora félreértés! Irgalmas Isten!

Kopcsay Tapogatóznak a semmibe! Kihez van szerencsém?

Szentvári Dr. Szentvári Emil.

Kopcsay (Meglepődve Szentvári felé fordul) Az akadémikus?

Szentvári Igen. És Ön?

Kopcsay Dr. Kopcsay Béla.

Szentvári (A kezét nyújtja) Kopcsay?

Kopcsay A mérnök, professzor úr.

Szentvári Édes, fiam, ezek mind elvetemült fickók! Azt hiszik, hogy valamennyien bűnözők vagyunk!...Ki vezette a kihallgatásod?

Kopcsay Főhadnagy.

Szentvári Engem egy hadnagy gyötört.

Kopcsay Az enyém is az volt. De előléptették.

Szentvári Hogy néz ki?

Kopcsay Nem intellektuális.

Szentvári Dörzsölt?

Kopcsay Nem mondanám.

Szentvári Ugyanarról a személyről beszélünk, s ennek oka van.

Kopcsay Mi?

Szentvári Ugyanazt akarják tőlünk.

Kopcsay A fizikai megsemmisítést?

Szentvári Lehet. A cellában egész nap ezen tépelődöm. Elhurcolnak sok embert, de hogy bennünket miért tartanak fogva: nem tudom. Félek, nagyon félek.

Kopcsay Amikor kínoztak, belépett valaki, jelentést kért, és csak azt ismételte: Ami csak belefér!

Szentvári Péter Gábor volt. Ez a szavajárása. A napokban éppen emlegettük.

Kopcsay Kivel tudsz te itt beszélgetni, Emil? És mit tudtál meg?

Szentvári Hogy akiről beszéltél: ő a rettegett Péter Gábor.

Kopcsay Mit akarhat tőlünk? Személyesen foglalkozik velünk Péter Gábor.

Szentvári Ez a gyanús nekem is. Mondtam is Dr. Patachich Tihamér volt vezérkari tábornoknak.

Kopcsay Ismerem a munkáit.

Patachich Akkor ismerkedj meg velem is! (Kezet fog Kopcsayval) Minden nagyvállalattól, intézetből elvisznek néhány embert, hogy megfélemlítsék a többit.

Kopcsay Ha kivonják a szakembereket a tudományos munkából, csak gyengül az ország.

Szentvári Halmányi akadémikusnak is ez a véleménye.
"
Kopcsay Ő is itt van?
Halmányi Igen. Szervusz! (Kézet fog Kopcsayval) Amikor
Emillel találkoztam, úgy festhettem, mint most
te.
Szentvári Sokan lehetünk!
Patatich Egyszer dr. Mustéth társaságát élveztem.
Kopcsay A volt ipari miniszter? Mustéth dr. Almássy
Kálmánról tudott.
Kopcsay Almássy, a gépész?
Szentvári És akadémikus.
Kopcsay Hányan lehetünk?
Patachich Sokan. Valamire készülnek, amire még nem volt
példa.
Kopcsay De mire?
Patachich Megtudjuk.
Kopcsay Mi folyik itt?
Szentvári Nem tudom, fiam, csak érzem: valami olyan,
amit még nagyon szégyellni fog ez az ország.
Kopcsay Téged mivel vádolnak?
Szentvári Amivel másokat is, hogy adatokat szolgáltattam
ki.
Kopcsay Kinek?! Ki a fenének?!
Szentvári Azt mondják minden beruházásról tudtam, ami az
országban folyt, és kifecsegttem a részleteket.
Aki ezt teszi: bűnös, adatszolgáltatást végez.

Patachich De ha beszél is róla: már adatokat szolgáltatott.
Érted?

Kopcsay Borzalmas!

Halmányi Ha nekik is ezt találod mondani: nem sok
jóra számíthatsz.

Szentvári Nincs bennük irgalom.

Kopcsay Ötven éves vagyok, a legszebb éveimet
elfecséreltem. A fasizmus nem volt kíméletes hoz-
zám. Mi jöhet még ezután? Letartóztatásom előtt két
hónappal nősültem, azt hittem van még néhány évem
az emberi életre. De tévedtem. Hitlerék
kiforgatták lényegéből Nietsche-t, Schopenhauert,
most az ÁVH állít a feje tetejére mindent.

(Kintről menetelés, vezényszavak)

Halmányi Pszt!... Valamit hallok!... Mégint akasztanak.

2. kép

Az elítéltek állnak a falnál, kopf-világításban, derítővel.

A börtönudvaron elítéltet kísérnek az akasztófához kivégzésre. Minden begyakorlott, semmi esetlegesség. Az elítélt nyakára teszik a kötelet.

Elítélt I. (Utolsó erejével) Barátaim!... Barátaim!...
Figyeljete rám! Azt üzenem nektek..
Hóhér (Rezzenéstelen arccal) Te rohadék!
(Leköpi. Az elítéltet megfojtja a kötél.
(Szentvári keresztet vet.)

3. kép

Fényváltozás után újra a cellában. Még állnak a falnál.

Halmányi Uramisten! Mi is sorra kerülünk?
Szentvári Nem vesződnének velünk, ha nekünk is a
kötelet szánnák. Tőlünk akarnak valamit,
és csak utána...
Kopcsay Mi lesz utána?
Szentvári Azt én sem tudom.
Kopcsay Megigérték nekem, ha jól viselkedem: írha-
tok és kaphatok levelet.
Szentvári Ezt én is elhittem. De még nem kaptam egy
sort se.

Kopcsay Totális diktatúra
Szentvári Rosszabb.

Egy nő, őrnagyi rendfokozattal, a főhadnagy és az őrmester jönnek a folyosón. Lépteik koppanása messzire visszhangzik.

Az elítéltek állnak a falnál.

Szentvári Jönnek!
Főhadnagy (Belép társaival) Ezt a napot is megértük.
 (Az elítéltek felkapják a fejüket, a hang irányába fordulnak)
Őrmester Vissza! Kezeket a falhoz!
Főhadnagy (Az iratokat nézegeti) Figyeljenek rám! Nem szeretnék mindent kétszer elmondani! Aki a nevét hallja, megfordul, kilép, leveszi a szeméről a kötést, és bemutatkozik az őrnagy elvtársnőnek. Foglalkozás, beosztás, tudományos fokozat. s végül, hogy hány évre ítélték, és miért. Meg vagyok értve?

(Nincs válasz)

Helyes. Akkor lássunk hozzá! (Keresgél a papírpai között) Dr. Halmányi Egon!

Az elítélt végrehajtja a parancsot, leemeli a kezét a falról, megfordul, leveszi a kötést. Arcára rémület és félelem ül, amikor meglátja a főhadnagyot.

Főhadnagy Vissza! (Hangosabban) Mondtam, hogy figyeljenek! így a paraszt lép ki a templompadból áldozni... Ha én a nevet olvasom, maguk rávágják: jelen! Aztán leemelik a kezüket, vigyázzba vágják magukat, hátraarcot csinálnak, majd előrelépnek!... Világos?! Halmányi, értette?

Halmányi Értettem!

Főhadnagy Akkor csinálja meg!

Halmányi Igenis.

Főhadnagy (Sétál a cellában, kinéz az ablakon) Örülök, igazán örülök, hogy ilyen készségesek.

A börtönudvaron egy másik elítélt kivégzése folyik. Halmányiék kopf-világításban.

Elítélt II. Nem akarok meghalni! Segítség!... Segítsetek! Ártatlan vagyok! Segítsetek!

A főhadnagy szemrebbenés nélkül nézi a jelenetet. Megfordul, és elüvölti magát. Fényváltás.

Főhadnagy Halmányi Egon!

Halmányi Jelen!

Főhadnagy Lépjen ki!

Halmányi Parancs! (Megfelelően hajtja végre a parancsot) Okleveles építész, akadémi^{us}us, tanszékvezető egyetemi tanár, az oxfordi egyetem díszdoktora, ~~háts~~^{háts}, tizenöt év adatszolgáltatásért, hazárulásért.

Főhadnagy Dr. Patachich Tihamér!

Patachich Jelen!

Főhadnagy Lépjen ki!

Patachich Parancs! (Kilép) Okleveles építész, vezérkari tábornok, egyetemi doktor, ~~háts~~^{háts}, tíz év adatszolgáltatásért, hazaárulásért.

Főhadnagy Dr. Kopcsay Béla!

(Csend)

Lépjen ki!

(Csend. Majd az udvarról ismét kivégzés hangjai szűrődnek be)

Fényváltozás után a börtönudvaron az elítélt már az emelvényen áll, nyakán a kötél. Kopcsay arca kopf-világításban marad.

Elítélt III.

Bajtársaim! A kisfiam még csak két éves! Ha Valaki élve kijut innen: nevelje fel a gyermekemet! Isten óvjon titeket!

Főhadnagy

(Fényváltás után) Lépjen ki!

(Kopcsay leveszi a kötést) Nos? (Csend)

El tudom mondani én is. Dr. Kopcsay Béla, út-, vasútmérnök, vezérigazgató, katonai tanácsadó, akadémiai doktor, ^{é. n. b. n. 2/} adatszolgáltatásért, hazaárulásért: kötél általi halál.

(Kopcsay fölemeli a fejét)

Tudom, rágalmazok. (Keresgél az iratok között) Dr. Szentvári Emil!

Szentvári

Jelen!

Főhadnagy

Lépjen ki!

Szentvári

Parancs! (Kilép) Kultúrmérnök, akadémikus, címzetes egyetemi tanár, a Harvard és a Sorbonne díszdoktora, ^{béla} tizenöt év adatszolgáltatásért, hazaárulásért.

Kopcsay

ò, istenem!

Főhadnagy

Kuss! Kopcsay akkor beszéljen, amikor kérdezem! Értve vagyok? (Járkál) Nem úri kaszinó ez, ahová csak úgy betértek az urak. Szervusz, Emil bátyám! Hogy vagy, kérlek? Parancsolsz egy szivart?

Patachich Emil! Drága barátom!

Főhadnagy Fogja be a pofáját, Patachich! Maga is csak akkor dumáljon, ha utasítom rá! Meg vagyok értve?

Patachich Nehezen, főhadnagy. Én utasításokat adtam, és nem kaptam.

(Az elítéltek nevetnek)

Főhadnagy Elég! Befejezni! (Járkál) Együtt a csapat! Nagyszerű! Újra találkoztunk. Már azt hitték, hogy megszabadultak tőlem. Aki ezt gondolta: tévedett! (Az őrmesternek) Vegye le róluk a bilincseket! (Az őrmester leveszi a bilincseket) A feladat első részét megoldottuk. Most elmondom a további teendőket. (Hátrál, távolabbról szemléli a rabokat) Kíváló! Tudóskáim! Figyeljenek rám! Maguk a mai naptól: hazaárulók, tehát elítéltek. Mérnöki Tervező Irodánk munkatársai.

(Patachich, Szentvári, Halmányi megdöbbennek)

Nem fejeztem be! Maguk a mai naptól kímélő börtönkörülmények között folytatják civil foglalkozásukat, kutató- és tervező munkájukat.

Patachich Hol? A tervezéshez hely kell, eszközök...

Főhadnagy Lesz az is, nagyokos. Meglátja! (Int az őrmesternek, hogy menjen előre)

4. kép

Sötét folyosókon vezetik az elítélteket. Fegyveres őrök nyitják, zárják a rácsos ajtókat. Belépnek egy vasajtón.

Főhadnagy Ez lenne az! (A tágas cellában tervezőasztalok, székek, lámpák, íróeszközök, kartonlapok, papírok, világos ablakok.) Erre gondolt, Patachich?

Patachich (Csodálkozva) Valami hasonlóra.

A főhadnagy int az őrmesternek, hogy húzza el a függönyt. Az őrmester szó nélkül húzza el a függönyt, s a cella függönnyel leválasztott térfelén négy ágy, asztal és padok találhatóak.

Főhadnagy Itt lehet pihenni. Van még kérdés?

Szentvári Mit értett kímélő börtönkörülményeken?
(Az elítéltek nevetnek)

Főhadnagy Azt, többek között, hogy az ilyen heherészésért mostantól nem rúgok a heréjük közé.

Szentvári Én komolyan gondoltam a kérdést, főhadnagy.

Főhadnagy Helyesen tette, hogy komolyan gondolta, Szentvárikám, mert maga Kopcsayval közösen a mai naptól a kultúrnézői teendők szakértője. Halmányi az építészeté. Patachich a gépészet felelőse. Meg vagyok értve?

(Csend)

Főhadnagy

Meg vagyok értve?

(Csend)

Szentvári

Várom a válaszát, főhadnagy! A kímélő
börtönkörülményekről.

Főhadnagy

Az őrség nem zaklathatja magukat, nem ellen-
őrizheti a munkájukat, be sem léphetnek ide.
Az őrmester is most van itt utoljára. Az őrség feladat csupán az, hogy maguk innen engedély nélkül ~~innen~~ ne távozzanak. Az őrség kint a folyosón teljesít szolgálatot. Nincs kötött munkaidő, maguknak a feladatot kell elvégezni, s hogy azt mikor teszik: magánügy. Határidőre kész legyen, az a lényeg! Aki akar, ebéd után le is feket. Ébresztő reggel hétkor, mosakodás itt a cellában, takarítás, utána reggeli. Megfognak a csajkájukat, kísértálnak a tálalóba, ott gróf Eszterházy adagolja maguknak az ételt, ami ide visszahoznak, és itt fogyasztják el. A csajkákat és az evőeszközt el is mosogatják. Hetenként egyszer nagyfürdés a zuhanyzóban. Munkájukért fizetünk, keresetükből az

Főhadnagy ellátásukat. Alkalmanként premizálásra is sor kerülhet, és ezért a pénzért cigarettát rendelhetnek. Ami a fizikai igénybevételt illeti, az egyenlő a semmivel. Kizárólag kondicionáló jellegű a napi egyórás séta és futás az udvaron. Akinek szökési ingere támad most gyorsan nézzen ki az ablakon, s láthatja a háromméteres falakat, az őrtornyokat, a géppuskákat. Nincs értelme a szökésnek.

Patachich (kinéz az ablakon) Ez igaz.

Főhadnagy A legnagyobb beruházásainkat fogják tervezni. (Kimegy)

Szentvári Kímélő börtönkörülmények!

Papatich (leül az egyik ágyra) Kényelmesebb, mint a bányában a priccs.

Halmányi (felindultan) Nem akarom! Nem! Nem! Elég volt! Elég! Hagyjanak békén! Elegendő volt az erőszakból! Hagyjanak békén! (Az ablakhoz megy, kinyitja) Engedjenek ki! Elmegyek innen!

(Belép a főhadnagy)

Főhadnagy Szellőztetünk? (Becsukja az ablakot, kulcsot vesz elő) Tudóskáim, most pedig kinyitom a tálalót. Még nem is dolgoztak, de már enni kapnak. Reggeli, ebéd, vacsora előtt én nyitom ki a tálalót, és vasárnap a fürdőt.

Főhadnagy A budi és a könyvtár állandóan nyitva van.
 Oda bármikor mehetnek. (Mutatja) Ez itt az én
 szobám. Aki beteszi ide a lábát, azt elvenen
 megnyúzom. (Kinyitja a tálalót) Fogják a
 csajkákat, és sorakozó! Eszterházy már várja
 magukat. (Kimegy)

Patachich Ha megint lencsefőzelék lesz, kiborítom az
 udvarra!

Kopcsay (Halmányinak) Te nem ebédelsz?

Halmányi Megyek.

A tálalóban Eszterházi szótlanul adagolja az ételt.

Szentvári Ez pedig az, lencsefőzelék a javából, a la
 ÁVH.

A cellában az asztalnál ülnek.

Patachich Nem vagyok válogatós, de ez már undorító!
 Reggel rántottleves, délben lencsefőzelék,
 este hitlerszalonna. És azt akarják, hogy
 dolgozzunk!

Szentvári Nem tudom, hogy képzelik?

Kopcsay Munkavezető voltam a bányában, ott legalább
 ehető kosztot éltünk.

Halmányi Téged is elvittek? Azt hittem, ez az élmény csak hármunknak adatott meg.

Kopcsay Egy évet húztam le.

Halmányi úgy nézel ki mégis, mint egy civil. Öltöny, zsebóra. Szivar nincs nálad véletlenül?

Kopcsay Van. (Szivart vesz elő) Parancsoljatok!

Patachich A mindenit!

Szentvári Köszönöm.

Kopcsay (tűzet ad) Gyűjtsunk rá!

Szentvári Hol szerezted?

Kopcsay Amikor a bányából idehoztak, visszaadták a ruhámat. Képzeljétek, a zakómból nem tűnt el semmi!

Patachich Így már egészen más! Ebéd és egy szivar. Ha teát is ihatnék, munkáról is lehetne szó.

Szentvári Kávé, barátaim, gőzölgő fekete! Mit szólnátok hozzá?

Halmányi Soha nem felejttem el azt a délutánt, amikor, Oxfordban, Sir Arthur Macmillan...

Vált a fény, Halmányi arcát kopf-világításban látjuk. Megjelenik egy barokk könyvtárszoba, régi is ritka könyvekkel. Halmányi, Macmillan, a felesége és még egy tudós ülik körbe az asztalt. Halmányi hangját halljuk, és látjuk a jelenetet. Halk zene szól a könyvtárszobában. Barokk zene. A zajokat is halljuk)

Halmányi(hangja) ... a szankszrit nyelvek professzorának könyvtár szobájában egy igazi teaceremóniát ültünk végig.

Halmányi Téged is elvittek? Azt hittem, ez az élmény csak hármunknak adatott meg.

Kopcsay Egy évet húztam le.

Halmányi úgy nézel ki mégis, mint egy civil. Öltöny, zsebóra. Szivar nincs nálad véletlenül?

Kopcsay Van. (Szivart vesz elő) Parancsoljatok!

Patachich A mindenit!

Szentvári Köszönöm.

Kopcsay (tűzet ad) Gyújtsunk rá!

Szentvári Hol szerezted?

Kopcsay Amikor a bányából idehoztak, visszaadták a ruhámat. Képzeljétek, a zakómból nem tűnt el semmi!

Patachich Így már egészen más! Ebéd és egy szivar. Ha teát is ihatnék, munkáról is lehetne szó.

Szentvári Kávé, barátaim, gőzölgő fekete! Mit szólnátok hozzá?

Halmányi Soha nem felejttem el azt a délutánt, amikor, Oxfordban, Sir Arthur Macmillan...

Vált a fény, Halmányi arcát kopf-világításban látjuk.

Megjelenik egy barokk könyvárszoba, régi is ritka könyvekkel.

Halmányi, Macmillan, a felesége és még egy tudós ülik körbe az asztalt. Halmányi hangját halljuk, és látjuk a jelenetet. Halk zene szól a könyvtárszobában. Barokk zene. A zajokat is halljuk)

Halmányi(hangja) ... a szankszrit nyelvek professzorának könyvtár szobájában egy igazi teaceremóniát ültünk végig.

Halmányi(hangja) (látjuk, amit Halmányi mesél) A professzor, a felesége, egy tudós és én. A szobapincér belépett a könyvtárba, barokk ezüstkannában forró vizet hozott, s a teáskannába öntve leforrázta a teafüvet. Majd felkavarta, várt, s amikor a kinyílt tealevelek leüllepettek a kanna aljára: Wedgewood csészékbe töltötte az illatos Twinning's Orange Pekoe-t. A professzor és a felesége tejet is kértek hozzá. A pincér apró teasüteményeket szolgáltat fel, meggyújtotta a gyertyákat, és távozott. A süteményből mindhárman vettek, a professzor vajat, dzsemet is kent rá, és tejszínhabot, és majszolni kezdte. Közben kortyolt a teájából.

Fényváltás után újra a cellában: ülnek az asztal körül.

Kopcsay Élni tudni kell! S nekünk az élethez most minden feltétel megadatott.

(Patachich, Szentvári nevetnek)

Halmányi (ingerülten) Tudod, mi vagy te? Provokátor! Besúgó! Téglá! Beépítettek, hogy megfigyeéj minket!

Patachich Ugyan, Egon!

Kopcsay Nézd, lehet, h0gy évekig itt leszünk együtt, jobb ha már most megbarátkozol a gondolattal, és elfelejtéd ezeket a rémképeket!

Belép az 0rnagy és a f0hadnagy. Az 0rnagy kezében iratok és csomagok.

őhadnagy Mit látok? Szivarra is telik? (Járkál)
Az elvtárnő (mutat az őrnagyra) irodánk
mérnöke. Rendfokozata: őrnagy.

Az elítéltek felállnak.

őrnagy Maradjanak ülve! Itt mérnök vagyok és nem
tiszt. Dr. Patachich Tihamér!

atachich Parancsoljon!

őrnagy (Átad Patachichnak egy dossziét) Az első
munkája. Megtalálja a terepfelvételeket,
térképeket, és a szükséges dokumentációt.
Készítse el a leírt gépgyár gépészeti tervét,
és műleírását! Vegye át, itt írja alá!
(Patachich aláírja) Köszönöm. (Szentvárihoz
fordul) Dr. Szentvári Emil! (Átad egy
dossziét) Dr. Kopcsay Bélával közösen
kidolgozzák katonai repülőtereink teljes
rekonstrukciós tervét.

zentvári (Kopcsaynak) Most már érted miről van szó?

opcsay Én nem veszem át, nem írok alá semmit!

őrnagy Dehogynem! (Halmányihoz fordul) Dr. Halmányi
Emil! (átad egy dossziét) Építészfeladatot
kap. Kórházat tervez a mellékelt
tereptanulmányok alapján! Világos a feladat?

almányi Nem egészen.

- Ornagy Mi a gondja? Avasson bele?
- Halmányi A tervezőmunkához nemcsak asztal kell és rajz-
eszközök...
- Ornagy Hanem?
- Halmányi Szakkönyvek, konzultációs lehetőség szakértőkkel
- Ornagy Ne sorolja, estig itt állhatok!...
- Tudományos szakkönyvtárat itt a cella mellett
alakítottunk ki. Megtalálják a legfontosabb
szakirodalmat. A kézikönyvtárban szótárak,
segédkönyvek, a kéziratárban pedig ugyanaz a
dokumentáció, amit kint használtak.
- Halmányi És ha külföldről kell valami?
- Ornagy Könyvtárközi kölcsönzéssel a világ
bármelyik szakkönyvtárából beszerezük a kért
szakirodalmat, egy héten belül. Kéréseikkel Aczél
Györgyhez forduljanak, ő a könyvtár vezetője.
- Főhadnagy Aczél György bűnös, ugyanolyan mocskos hazaáruló,
mint maguk, csak személyével sorainkat
tisztítottuk meg.
- Ornagy Aczél fordít is. Ha külföldi szakirodalmat kérnek:
lefordítja vagy lefordíttaja az irányítása alá
tartozó fordítócsoporthal.
- Főhadnagy A könyvtárat bármikor látogathatják. Szabad moz-
gást biztosítok a mai naptól.
- Ornagy Felvehetik a kapcsolatot a fordítókkal, és
intézetünk valamennyi munkatársával.

- Patachich Szakmai továbbképzés?
- Ornagy Figyeljék a szakirodalmat, olvassák a folyóiratokat. Különben meg úgyis tudnak mindent, ezért vannak itt.
- Halmányi Találkoznunk kellene néha a megrendelővel is. Tereptanulmányokat kell végeznünk, s talán még külföldi szakértőkkel is konzultálnunk kell.
- Ornagy (egyetértés, helyeslés) Én vagyok a megrendelő, velem gyakran fognak találkozni. Munkájukat egyébként a kiadott feladatokhoz mellékel tereprajzok alapján is elvégezhetik. Külföldiekkel történő szakmai konzultáció, ha nagyon indokolt: engedélyezhető.
- Főhadnagy Ilyen találkozóra kizárólag az elhárítás parancsnokának jelenlétében kerülhet sor. Értve vagyok?... Örülök, igazán örülök. Szeretem, amikor megértenek... (járkál) ... December van, ha nem tudnák. Lassan itt a karácsony. Készülhetnek rá. Ha rendesen dolgoznak, megengedem, hogy megünnepeljék.
- Kopcsay Hogy képzelik kávé, tea, cigaretta nélkül a munkát?
- Ornagy Hoztam maguknak mindent. (Csomagot nyit ki) Tessék. Ezt most ajándékba. Legközelebb már csak bér ellenében. Kezdenek hozzá a munkához! Majd benézek. A viszontlátásra.

Kimennek. Kopcsay teát vesz elő.

Kopcsay Ki kér teát?

Mindenki kér.

Felteszem a vizet.

Patachich Nézzük meg addig a könyvtárat!

Kimennek. Kopcsay vizet forral, rendet rak.

4. kép

A börtönkönyvtárban Patachich, Szentvári és Halmányi egy asztalnál ülnek, könyveket lapozgatnak. Rajtuk kívül más elítélteket is látunk a könyvtárban, valaki a kézikönyvtárban keresgél, mások folyóiratokat böngésznek, egy elítélt a mikrofilm-leolvasónál dolgozik. Aczél György, a könyvtár vezetője egy dossziét tesz Szentváriék asztalára.

Aczél A Pentagon-jelentés repülőtereink állapotáról,
professzor úr.

Szentvári Tegezzél nyugodtan. Szervusz. Szentvári Emil
(bemutatkozik és kezet nyújt)

Aczél Szervusz. Aczél György. Ha bármiben segíthetek
Nektek, csak szóljatok. Mi már hónapok óta
dolgozunk, hogy majd kiszolgálhassunk
benneteket.

Szentvári Köszönöm, fiatal barátom.

Kopcsay a cellában forró vizet önt a teafűre. Belép az őrnagy és a főhadnagy.

Őrnagy Kopcsay, miért hozták be?

Kopcsay Nem tudom.

Őrnagy Kellemetlen. Voltak barátai, akik szervezkedésben vettek részt?

Kopcsay Nem.

Őrnagy Nem. Valamelyik pártnak tagja volt?

Kopcsay Nem.

Főhadnagy Én a harmadik nemnél meg szoktam unni a hazudozást! Értve vagyok?! De ma jó napom van. Kap még egy lehetőséget... Miért hozták be?

Kopcsay Egy éve kérdezik. Nem tudom.

Főhadnagy Kár. Akkor rakjon ide ki mindent az asztalra, ami csak magánál van! Meg vagyok értve?

Kopcsay Igen.

Főhadnagy Örülök, őszintén mondom: örülök. Szeretem, amikor megértenek (érezni, hogy szereti hallgatni a saját hangját), boldog vagyok, igazán boldog, amikor látom, felfogják, hogy vannak eszközeink, amikkel szóra bírhatjuk magukat.

Kopcsay az asztalra rakja személyes tárgyait: zsebóra, cigaretta, gyufa, toll, irattárca, zsebkendő, jeggyűrű, pecsétgyűrű..

Aranyóra, ezüstartarca! (Szünet után hangnemet vált)

Szünet után hangnemet vált.

Főhadnagy Vetkőzzön le!

(Kopcsay leveti a zakóját, mellényét,
nyakkendőjét, ingét, és a főhadnagyra néz.)

Tovább!

(Leveti a trikóját, a nadrágját, végül a
zokniját is. Erős, kisportolt férfi.)

Fujj!... Az alsónadrágot...

(Kopcsay a főhadnagyra néz)... hagyja! Még
kifordul a belem! (összeszedi Kopcsay ruháit és
kimegy)

(A főhadnagy a folyosón átadja az őrmesternek Kopcsay ruháit)

Főhadnagy Erre már nem lesz szüksége! Tüntesse el!

Őrmester (átveszi a ruhákat) Értettem!

(Kopcsay alsónadrágban áll a visszatérő főhadnagy előtt, aki az
asztalra kitett tárgyak közül a jeggyűrűt kezdi nézegetni.)

Őrnagy Maga nős?

Kopcsay Igen.

Főhadnagy Végre válaszol! Örülök, igazán örülök. Meglátja
milyen jól el fogunk majd beszélgetni!

(Cigarettával kínálja) Rágyújt?

Kopcsay (vesz egyet) Köszönöm.

Főhadnagy (tűzet ad) Foglaljon helyet! Nézze, most csak
csak beszélgetünk.

Kopcsay Értem. Mit akar tőlem?

Főhadnagy Látja, máris visszaélt a bizalmammal! Kérdezett! Mondtam, hogy csak én kérdezhetek! Nyomja el azt a cigarettát, ha velem beszél! Rágyújtanak, és mindjárt azt hiszik, hogy otthon vannak.

Ornagy Mióta nős?

Kopcsay Letartóztatásom előtt két hónappal volt az esküvőnk.

Főhadnagy Akkor még turbékolnak.
(Kopcsay nem válaszol)

Ornagy Hol ismerkedtek össze?

Kopcsay A Gellértben. Fájt a lábam, rendszeresen jártam a fürdőbe.

Ornagy Sebesült?

Kopcsay Civilként ért a golyó az utcán.

Ornagy A feleségével ott találkozott a fürdőben?

Kopcsay Miért fontos ez?

Főhadnagy Ne kérdezősködjön már a jó úristenit az anyjának! (leköpi Kopcsayt) A kérdésre válaszoljon!

Kopcsay Ott.

Főhadnagy Nahát!

Ornagy Kivel ismerkedett meg még a Gellértben?

Kopcsay Nem ismerkedni jártam oda.

Főhadnagy Kivel ismerkedett meg a fürdőben?

Kopcsay Nem tudom... beszélgettem néha...

Ornagy Beszélgetett. És hogy került hozzánk?

Kopcsay Egyik este későn értem haza. Két ember vettem észre, figyelték a villát, benéztek az ablakokon.

(Vált a fény, Kopcsay kopf-világításban marad)

6. kép

fantom, térdelő egy lakásban

(Éjszaka, Kopcsy villája előtt. Fekete autó áll a ház előtt. Egy ávós tiszt és egy másik férfi néznek be a házba az egyik ablakon. Kopcsay egy fa mögül figyel őköt)

Ávós tiszt Ez a lakás lenne az.

Párttitkár Gyönyörű!

Ávós tiszt Mikor kell Pestre költöznötök, titkár elvtárs?

Párttitkár Holnap.

Ávós tiszt Lehet csomagolni!

7. kép

Vált a fény. Kopcsay kihallgatása folyik a cellában.

Kopcsay Másnap is láttam őket. Egyszer csak becsöngettek, és a Fő utcába szállítottak.

Főhadnagy Mégis, miért? Az első perctől erre vagyunk

Főhadnagy kíváncsiak

Kopcsay (kicsúszik a száján) Én is.

Főhadnagy Idefigyeljen, Kopcsay! Maga, úgy látszik, még mindig nem tudja: kivel áll szemben!

Eddig nagyon kíméletesen bántunk magával, de ha ilyen pimaszul folytatja, le fogom rugdosni a veséit a helyéről. Meg vagyok értve?

Kopcsay Igen.

Főhadnagy Nahát!... Mondja meg, miért hozták be? És mára végeztünk is.

Kopcsay Nem tudom.

Főhadnagy Szedje össze a gondolatait!

Kopcsay Szükségük van a munkámra?

Főhadnagy Nem értem a kérdését! Mindig ideges leszek, ha kérdeznek tőlem. Soha nem értenek?! Itt én kérdezek, és maguk válaszolnak! Mi ebben a fölfoghatatlan? Olyan nehezett kérdeztem? Mostantól csakis azon töri a fejét, amit kérdeztem! Meg vagyok értve?

(Kopognak) Tessék! (Belép az őrmester, kezében börtönruha: ing, nadrág, zubbony, bakancs. A főhadnagy átveszi a ruhákat, és becsukja az ajtót) Itt a szmokingja, méltóságos uram. Amíg ezt hordja, legalább azt hiheti, hogy él.

A főhadnagy és az őrnagy távoznak. Kopcsay felöltözik, csészekbe tölti a teát, és átviszi a könyvtárba.

6. kép

Kopcsay a könyvtárban felszolgálja a teát.

Kopcsay	Parancsoljatok!
Halmányi	(boldogan) Lehet, hogy mindez csak álom?!
Szentvári	(Kopcsaynak) Teázás után bemutatom majd neked Aczél Györgyöt, a könyvtár vezetőjét, és a többi sorstársunkat.
Kopcsay	(csodálkozva) Micsoda könyvtár! Mindent meg-szerveztek... alapos munka.

7. kép

Belép az elítéltek cellájába a főhadnagy, kezében iratok, és két bekeretezett fénykép vagy festmény: egyiken Sztálin, a másikon Rákosi. A falra akasztja őket. Hátrál, őszinte odaadással tiszteleg Rákosi arcképe előtt. Kopcsay jön vissza.

Főhadnagy	Magát várom, Kopcsay!
Kopcsay	Megint?
Főhadnagy	Ezt itt írja alá! Vegye át a megbízatását!
Kopcsay	Nem írok alá semmit!

Főhadnagy Előbb olvassa el!

Kopcsay Minek?

Főhadnagy Olvassa el! Ne kezdje előlről!

(Kopcsay átfutja az írást. A főhadnagy tollat vesz elő) írja alá!

Kopcsay Nem.

Főhadnagy Bármikor végrehajthatjuk az ítéletet.

Kopcsay Blöfföl, főhadnagy. Nem teszik. Már megtették volna, ha azt akarták volna. De nem tették!

Főhadnagy Kopcsay, ha nem tudnám magáról, hogy kicsoda, azt is feltételezhetném, hogy maga a legrohadtabb fenegyerek, akiről leperegnek az ütések, akinek összetörhetik a csontjait, akinek kitéphetik a haját. Maga olyan, mint egy fifikás CIA-ügynök, kifürkészi a szándékainkat, fölény kerekedik! Rendben, Kopcsay! Utoljára kérdezem: aláírja önként ezt az átvételi elismervényt?

Kopcsay Nem.

Főhadnagy Így is jó, Kopcsay. Maga tudja. De ne higgye, hogy ha szükségünk is lenne magára, hogy csak maga kell nekünk, s hogy maga pótolhatatlan. Az első menetet megnyerte, ezt beismerem. De hamarosan négykézláb mászik majd eléem, s könyörögni fog, mint egy kutya, kezét csókol, bármit aláír, jegyzőkönyvet, a kivégzését

Főhadnagy kérelmező iratot, sőt önszántából fogja magát felhúzni a legelső szögre, amit talál. Jegyezze meg, amit most hallott! A napot, az órát, a percet és a másodpercet, mert most követte el élete legnagyobb baklövését!

(Kimegy a cellából. A folyosón az őrnagy várja kérdő tekintettel a főhadnagyot)

Főhadnagy (idegesen) Semmi!

Őrnagy Akkor kezdhetjük!

Főhadnagy Igen.

(Kopcsay gondterhelten ül az ágyán, hátradőlve a falnak támasztja a fejét. Elalszik. Templomi orgonamuzsika szól. Templomi esküvőt látunk. Kopcsay és felesége állnak az oltár előtt, a pappal szemben. Halkul az orgonaszó)

Szendey Ilona Isten engem úgy segítjen, hogy a jelenlévő Bélát szeretem...
szereketből megyek hozzá...
Isten rendelése szerint...
az Egyház törvénye szerint...
és hogy őt el nem hagyom,
holtomiglan-holtáiglan,
semmiféle bajában!
Isten engem úgy segítjen!

(Kopcsay Ilona ujára húzza a gyűrűt. Fényvtáltás után Kopcsay alszik. Halmányi jön vissza a könyvtárból a cellába. Kezében könyvek, iratok. Íróasztalához megy, dudorászik valamit, majd észreveszi Sztálin és Rákosi arcképeit.)

Halmányi Már csak ôk kellettek a jó közérzetemhez!

(Visszajön Patachich, Szentvári is.

Könyveket tesznek íróasztalaikra.)

Látjátok? (Sztálin képére mutat) His Majesty!

Patachich (meghajol Rákosi képe előtt) Felség!

Szentvári Uram, teljesítse utolsó kívánságom: fordítsa el a fejét, mert nem tudom nézni!

(Valamennyien nevetnek, Kopcsay felébred)

Halmányi Erre még ifjú barátunk is fölébredt, hogy ô is köszöntse ôminenciáját, az adai herceget.

Kopcsay Hûséges alattvaló vagyok, mint tudják az urak, kiváltképp, mióta halálra ítélték.

Halmányi (nézi Rákosit) Reinkarnáció után vajon mivé alakul majd át a lelked? Bélféreggé? Piócává?

Patachich Polippá?

Szentvári Viperává?

Kopcsay Svábbogárrá?

Halmányi (hangnemet vált) Mózesnek fia, népemnek gyermeke, láttad-e mikor fogantál, érezted-e

Halmányi megtestesülésed? S ott leszel-e a pillanatnál amikor elér a véged? Amikor vagy, azt életnek nevezik, s ha nem: az a halál. Vannak, akik ezt hiszik, de vannak, akik nem: úgy ám! (megvetően) Ha vagy: az a halál, s ha nem: az élet! Különbség csak a szónál, vajon mi az, mit még te is értesz?

Főhadnagy (belép) Vacsora! Gyerünk, gyerünk! (Kinyitja a tálalót, az elítéltek kimennek a csajkájukkal, visszatérnek, a főhadnagy bezárja az ajtót, és kimegy. Az elítéltek szótlanul majszolják az ételt.

Papatich (kedvetlenül) Megint hitlerszalonna.

8. kép

(A börtönudvaron . Körbe futnak az elítéltek, nagyon sokan vannak. Szentváriék egymás mögött, de Halmányi nincs közöttük)

Ormester Szaporán! Szaporán! Teljesen elpuhulnak az íróasztalok mellett! Nő sehol, maguk meg csak döglenek, henyélnek! úgy elhíznak, hogy a jó kurva édesanyukájuk se ismerne magukra, méltóságos uraim. Gyerünk! Aczél, nekem ne lazáljon! Igyekezzünk! Mozgás, mozgás!

Ormester Kopcsay, lépjen vissza a körbe! Elég! Séta
indul! Körbenjárás!

(Unottan engedelmeskednek, körbe-körbe sétálnak. Szentváriék
egy-egy pillantást vetnek a szomszéd usvarban magányosan sétáló
férfira.)

Kopcsay (Patachichtól) Nem tudod, ki lehet?

Papatic Ő?

Kopcsay (közelebb lép a kerítéshez) Igen.

Patachich Ismerős az arca...

Kopcsay Gondolkodj!

Patachich Ki lehet?

Kopcsay Nagyon kicsáncsi vagyok.

Patachich Fontos neked valamiért?

Kopcsay Különös, hogy mindig egyedül sétál.

Patachich Láttam már valahol.

Kopcsay Megkérdezem Emiltől. (szól neki) Emil!

Szentvári Mi történt? Egon nem jött még vissza?

Kopcsay Nem. A magányos férfit figyeljük. Nem ismered
véletlenül.

Szentvári (közelebb lép a kerítéshez) Nem tudom...
mostanában olyan rosszul látok...

Patachich Teljesen egyformák vagyunk ebben a börtön-
egyenruhában.

Szentvári Megvan! Tudom... Szentséges ég! Tudjátok,
hogyan kicsoda?

Kopcsay Mondd már!
Szentvári Mindszernty!
Patachich A bíboros! Ezért volt olyan ismerős!

§. kép

(Halmányi a cellában a főhadnagy ajtajánál hallgatózik.

Változás után: a főhadnagy irodjája. Kényelmesen berendezett szoba, az asztalon déligyümölcsök, italok. A főhadnagy az őrnaggyal beszélget. Érezhető, hogy közel állnak egymáshoz.)

Főhadnagy És Rákosi elvtárs személyesen tájékozatta
Péter Gábor elvtársat az angolok kéréséről.
Őrnagy Honnan tudják az imperialisták, hogy Halmányi
nálunk van?!

Főhadnagy Itt mindenki potenciális kém. Az egész ország
fasiszta csöccselék. Küszöbön a harmadik
világháború, persze a mi hírszerzőink se
kezdők. A szovjet elvtársaktól már megtudták,
hogy az angol külügy valamilyen Limber és
Tajmsz nevű imperialistákat akarnak a
nyakunkra küldeni.

Őrnagy És Rákosi elvtárs beengedi őket?!

(Halmányi feszülten figyel)

(A főhadnagy irodájában)

Főhadnagy Rákosi elvtárs még nem döntött. Várja
Moszkvától az utasítást.

Őrnagy Te mindent tudsz (megcsókolja a főhadnagyt)

Főhadnagy Péter Gábor elvtárstól. Kedvel engem. Azt is
megígérte, hogy a jövő héten beköltözhetünk
egy megüresedő, berendezett rózsadombi
villába.

Őrnagy (ujjongva) És ezt csak most mondog!

(a főhadnagy nyakába ugrik. Csókolóznak. A
főhadnagy feltesz egy lemezt, orosz melódia
szól. Vodkát tölt, isznak. Újra csókolóznak.
Az őrnagy vetkőzni kezd. Egyenruha nélkül
egészen nőies, gyönyörű a teste. Meztelenül
táncol. A főhadnagy mohón öleli,
csókolgatja.)

(Halmányi még mindig hallgatózik, de már csak a zenét hallja.)

Halmányi (bosszankodik) A fene egye meg! (elindul)

19. kép

(Az elítéltek még a börtönudvaron sétálnak, Kopcsayék
Mindszentyt nézik)

Halmánvi A főhadnagy szájába tette azokat, és most
is ott tartja. Kihallgattam őket.

Patachich Kis kukkoló!

Halmányi Azt hitték lejöttem az udvarra, miután az
őrnagy végzett velem. Mindent hallottam.

Patachich És? Nagy a parti odabent?

Halmányi Hülye vagy!

Szentvári Vajon beengedik az angolokat?

Halmányi Szerintem igen. Nem mernek Európa szemébe
is beleköpni.

14. kép

(Kopcsay, Halmányi dolgoznak a tervezőasztaloknál, Szentvári
fekszik az ágyában, Patachich kávéfőz)

Halmányi Aczél Gyurka egészen fantasztikus! Minden
könyvet megszerez, amit csak akartok! Nézd,
Béla (mutatja a könyvet: The Hospital
Buildings a címe) ezt a Lundi Egyetemi
Könyvtárból, Svédországból kérte.

Kopcsay Eddig nekem is mindent megszerzett.

Patachich Kész a kávé, Emil, felkelsz?

Szentvári (felül) Igen.

Patachich (nyújtja a kávéfőzést) Ettől magadhoz térsz.

Szentvári Hol fogjam meg?

Patachich (kezébe adja a csészét) Itt.

Szentvári Alig látok és lehúz az ágy.

Halmányi Ne hagyd el magad. Ha összeroppansz: mi leszünk a vesztesek. Nézd Bélát, még arra is képes, hogy szembeszálljon velük.

Szentvári Tisztelem érte, de én már öreg vagyok. Minek harcoljak? Kiért? A fiam jól él, ügyvéd New Orleans-ban, nincs már szüksége rám. Te is egyedül vagy, tudom, de él még a mamád, és vár. Béláról nem is beszélek. Nôs.

Halmányi Tihamért se várja senki.

Patachich Csak azért, mert nincs senkim, nem adom föl.

Kopcsay Hagyjuk ezt a témát! Ne beszéljünk az otthoniakról! A gondjainkról, s hogy ki miért tudja kevésbé vagy jobban elviselni a börtönt. Jó?

Halmányi Miért ne beszélhetnénk róla?

Kopcsay Mert felkavar mindannyiunkat, mert szétroncsolja az idegeinket! Érted?!

Halmányi Jó, jó! Azért nem kell nekem támadni! Nem akartam semmi rosszat. Ha úgy gondolod, jó, akkor ne beszéljünk a családról többet.

Kopcsay Ne vájkáljunk egymás életében.

(Belép a főhadnagy)

Főhadnagy Mi az Szentvári, maga még mindig kókadozik?
Nem szanatórium ez, ahová arisztokraták
üdülni érkeztek. Keljen föl!

Kopcsay Hagyja békén, főhadnagy! Nem látja, hogy
nincs jól?

Főhadnagy Nézzünk oda, Kopcsay, a kis hős! (felveszi
a felmosórongyot, és Kopcsay arcába vágja)
Mossa fel a cellát! Disznó! Orvosi vizit
lesz. Azonnal jövek vissza. (Kimegy, Kopcsay
takarítani kezd)

(A hosszú folyosón a főhadnagy várja a közeledő őrmestert, aki
a doktornőt kíséri. Lépteik visszhangzanak a börtönfolyosón)

(A cellában Kopcsay még takarít)

Halmányi Orvos, itt?! Ezt nem gondoltam volna.

Kopcsay Beijectedek.

Halmányi Ezek?! Ugyan mitől félnének?

Kopcsay Mindentől. Önmaguktól. De nem te beszéltél
az angolokról.

Szentvári Mondd ki nyugodtan! Ha meghalok itt a börtön-
ben: bajba kerülnek.

Patachich Emil, kérlek, az Isten szerelmére!

Kopcsay Nem erre gondoltam.

(Belép a főhadnagy, és a doktornő: Dr. Hollán Eszter, börtönruháján orvosi köpeny. Kezében orvosi táska, nyakán fonendoszkóp.)

Főhadnagy Tudóskáim! Bemutatom maguknak a doktornőt.
Dr. Hollán Eszter. Elítélt, mint maguk. De ezt most hagyjuk. Elvégzi a vizsgálatokat. Válaszoljanak a kérdéseire, mondják el, ha van, egészségükkel kapcsolatos panaszuk. Megértve?... Kopcsay még maga is érti?...Akkor tegye le a felmosórongyot és húzzon át a könyvtárba! (Halmányinak, Patachichnak) Maguk is! (a doktornőhöz) Kezdje el a vizsgálatot!

Doktornő Kérem, akkor legyen szíves és ön is távozzon!

Főhadnagy Maga nem utasíthat engem!

Doktornő Most orvos vagyok és nem elítélt. Távozzon, kérem!

Főhadnagy Tudnom kell, hogy milyen az állapotuk.

Doktornő Tájékoztatni fogom, de most menjen kérem!

Főhadnagy Rendben, de nehogy azt higgye, hogy mi hatalmat adtunk magának. (Kimegy)

Doktornő Megvizsgálom, professzor úr.

Szentvári Érdekes?

- Doktornő Gombolja ki, kérem, a kabátját! (hallgatja a szívét, a mellkast) Sóhajtson! Jó. Mélyebbet! (méri a vérnyomását) Mi a panasza?
- Szentvári Fáradt vagyok, és mégsem tudok aludni. Akkor alszik el az ember, ha már nem gondol semmire? Megtehetjük, hogy nem gondolunk semmire?
- Doktornő Vegye le kérem a szemüvegét!
- Szentvári Most csak fehérség látszik, minden egyhangú, ez a teljes szabadság. Mozoghatok, léeebegetek: a fehérség teljesen megszüntet mindent. De ott csillogni kezd valami a távolban, sűrű fehér folyadék ömlik ki egy csöszzerű képződményből. Most rózsaszínű és kékes színek villóznak a mozgó sűrűségben, majd elsötétül a tér, nyomasztó érzést, szorongásthöz magával. Megürült a látszat, és csak a semmi maradt utána.
- Doktornő Adok egy injekciót.
- Szentvári Tudnám nélkülözni.
- Doktornő Elhiszem. Ez csak erősítő. (beadja az injekciót). Pihennie kell!
- Szentvári Itt? Komolyan gondolja?
- Doktornő A lehetőségekhez képest: igen. De javasolhatom, hogy vigyék át a kórházba.

Szentvári Ne tegye, kérem! Inkább itt maradok a
 barátaimmal.

Doktornő Jó, pihenjen! (benyit a könyvtárba) Ki a
 következő?

Kopcsay (belép) Dr. Kopcsay Béla.

Doktornő Foglaljon helyet. Gondterheltnek látszik.

Kopcsay Van rá okom.

Doktornő Elmondaná nekem.

Kopcsay Régóta tépelődök azon: mi a bűnöm, miért
 vagyok itt?

Doktornő Jutott valamire?

Kopcsay Keresve a múltamban egyetlen egy bűn jutott
 eszembe.

Doktornő (vizsgálja) Mi?

Kopcsay Egyedül voltam nagyapám házában.

(Kopcsay hangját halljuk, minden megjelenik, amiről mesél.)

Hatalmas kúria, ahol rengeteg a látnivaló.
Mi mindent lehetett felkutatni a padláson!
Nagypapa kilovagolt, én a fecskéket
nézegettettem az istállóban. Először csak
integettem a tátozó szájú, éhes fiókáknak, de
ez nem elégítette ki a kíváncsiságomat, egy
bottal piszkálni kezdtem a fészket, amíg az
le nem esett. A madárcák keservesen
csiripeltek, szerencsére életben maradtak. -
Mi lesz, ha meglátja őket a nagypapa - estem
kétségbe, mert már hallottam a lovak dobo-

~ .

Doktornő gását. Nagypapa megérkezett, a lovasz
bevezette a lovakat az istállóba és... vége.
Nagypapa lehajolt, kezébe vette a
szétroncsolt kis marádkákat. újjai véresek
lettek, rámnézett, megvetően mondta: - Ezért
a bűnödért felelned kell, fiam! Emlékezz a
szavaimra!

Doktornő Ön makkegészséges, és azt hiszem teljesen
ártatlan is. (Kopcsay feláll) Beküldené a
következőt!

Szentvári (megszólal) Bélám! Segítenél nekem? Nem
akarok itt zavarni, inkább a könyvtárban
üldögélnék!

Kopcsay (segíti) Állj fel, így, lassan! Jó. (Kimennek
belép Halmányi)

Halmányi Dr. Halmányi Egon vagyok.

Doktornő Foglaljon helyet. Van valami panasza?

Halmányi Szörnyűek az álmaim, és rosszul alszom.

Doktornő Legutóbb mit álmodott?

Halmányi Héber többnyelvű szótár voltam egy könyvtár
főlöspéldány raktárában.

Doktornő Bizarr.

Halmányi Nem néz hülyének, ugye?

Doktornő Ellenkezôleg. Foglalkozom lélektannal, álom-
fejtéssel. Folytassa, kérem!

Halmányi Fólió méretű, testes könyv voltam.

(Halmányi hangját halljuk. Látjuk mindazt, amit elmesél.

Pantomim ez, táncjáték, vagy bábjelenet)

Halmányi

Oxfordban egy professzor vendége voltam.

Átutazóban Londonban, a British Múzeum könyvtárának nemzetközi csereosztályán szálltam meg, sok külföldi kollégával találkoztam. Micsoda környezet! Légh kondicionált raktárak, utazás mozgóliften. Másnap aztán előkelő társaságban utaztam Oxfordba. A város egyetemén, a Bodaleian Library olvasótermében várt rám a professzor. Azonnal a lakására vitt, s azután egy hónapig kellemes, figyelmes társaságát élveztem. Amikor visszatértem a hűvös raktárba, a selejtelek közé kerültem a polcra. Mellettem a poros állványon egy filozófia tankönyv búslakodott. Vizsgálra készülve valaki állandóan a strandon olvasgatta, a tűző napra tette, vizesen ráfeküd, rátaposott, homokot szórt rá. Még azt se érte meg, hogy legalább egy hétre kikerüljön az olvasótermi kézikönyvtárba. Nagyon el volt keseredve. Közben a polc már üresedett, mi következünk. Mentünk a zúzdába!...

Halmányi

(a cellában) Ezt álmodtam. Reménytelen vagyok?

oktornő Erős izgalom érte az elmúlt napokban?

almányi Igen... Dr. Lindberg! Hát persze!

oktornő Az ember általában olyan vágyairól álmodik, melyeket nem tud megvalósítani, hanem elfojtja.

almányi (indul kifelé) Milyen igaza van!

oktornő Várjon! Szedje majd, kérem, ezt a nyugtatót!

almányi Köszönöm.

oktornő Küldje be, kérem, a következőt!

almányi Már csak a tábornok várakozik.

oktornő Várom őt.

(Halmányi kimegy, belép Patachich. Kezet csókol.)

atachich Kezét csókolom.

oktornő Dr. Hollán Eszter vagyok.

atachich Patachich.

oktornő A tábornok úr délvidéki?

atachich Már csak a név árulkodik a múltból.

oktornő Én újvidéken születtem, Belgrádban jártam egyetemre, Magyarországra a férjem hozott, de ő már nem él, s én, mint délvidéki: szerintük kém vagyok. Tito láncos kutya, s kirobbanóban a harmadik világháború - vélik.

atachich Az ávó észjárása totális paranoia.

oktornő Bocsánat, én csak fecsegek itt, ahelyett, hogy Önt megvizsgálnám.

Patachich Szívesen hallgatom. Itt, a börtönben, csak álmamimban lelek megnyugvást.

Doktornő Miről álmodik?

Patachich Meggyógyítom Emilt.

Doktornő Nemsokára megvakul.

Patachich Nincs segítség?

Doktornő Már késő. Hacsak nem álmodott valamit.

Patachich Kisfiú voltam...)Patachich hangját halljuk, megelevenednek az álmai: pantomim, táncjáték vagy bábjelenet formájában) ...finom pelyhekben hullt a hó, a pajkos hópihékkavarogva-táncolva száélldogáltak alevegőben. Fehér bundába bújt a táj, a téli szűcs meleg prémmel vonta be a háztetőket, a villanydrótokat, és az utakat. Álomba merültek a kertek és fák. Én a kaput lestem, hogy jön-e már a papám. Nagyon későn ért haza, csak benézett a szobámba, majd elzárta a puskáját, és már sietett is Miklós bácsihoz, hogy megnyúzzák a zsákmányt. Tudtuk, Elek barátommal, hogy Miklós bácsi igazából varázsló. Jártunk is nála. Megálltunk nádtetős háza előtt, a hatalmas kert végében. Az ablakon belesve láttuk a kitömött állatokat; bagolyt, rókát, siklót. Elekkel sikerült lejutnunk föld alatti palotájába. Napokig jártuk a termeket, míg

Patachich

végre rátaláltunk a varázsló szobájára. Egy nagy asztalnál ült, az asztalon mindenféle üvegedény és csodaszerszám hevert. Rendeltetésüket sejteni se lehetett. A varázsló megnyomott egy gombot, a terem mennyezete szétnyílt, és az égbolt teljes pompájával tárult a szemünk elé. Aztán egy szerkezet segítségével kéznyújtásnyi közelségbe hozta a csillagokat, s azok ott ragyogtak, csillogtak a szemünk előtt. Végül le is emelet egyet a vakító fényű csillagok közül, és az asztalra fektetve vizsgálgatni kezdte. Mindenre képes volt. Elmondtam neki: szeretném, ha Emil meggyógyulna. Ha látna és újra dolgozhatna. A ház előtt vár rád egy szán, mondta a varázsló, befogva elé Táltos, mostantól hűséges paripád. Menj, ülj fel a szánra, és indulj! Táltos tudja az utat. Előbb Tavasz országába érsz, majd eljutsz az örök Nyár birodalmába. Ott addig menj, amíg be nem érik, és nem vágják le a búzát. Aztán még tovább kell majd menned, dinnyeföldeken és szőlőskerteken kell áthaladnod, és akkor egy sötét erdőbe érsz. Ott leled majd meg azt, amit keresel. Elindultunk.

Doktornő

(csodálattal a cellában) Milyen szép, tábornok úr!

Patachich

Táltos sebesen, egyre sebesebben repítette a szánt... (Patachich hangját halljuk. Megelevenednek a képek)...A fák és a házak, mint apró fehér pontok tűntek el mögöttünk. Falvak, városok távolodtak el. Folyók és tavak jegén suhantunk keresztül, didergő fákat és bokrokat hagytunk magunk után, amikor fergeteges szél kerekedett. Fújta a szél a havat, jéghegyeket görgetett a szán elé. Táltos minden erejét összeszedte, de a szán csak lassult, már nem is mozdult. Riadtan néztem körül, s mire föleszméltem, Tavasz országának kellős közepén találtam magam, egy erdőbe értem, ahol elém szökellt egy szarvas. Elindultunk együtt. Mentünk éjjel-nappal, este és reggel. Utunk végeláthatatlan szőlőskerteken és dinnyeföldeken haladt keresztül. A Nap forróra sütötte a földet, a szarvas⁴ már alig vonszolta magát, amikor felkiáltottam: Forrás! A gyógyulás kulcsa előttem hevert a földön. Magamhoz vettem egy fenyőágot, mely a vízcseppektől újraéledt. Ezután Emilhez siettem. Becsukta a szemét és hagyta, hogy többször is megérintsem a fenyőággal. Most már mindent látok, köszönöm, mondta Emil.

(újra a cellában. A doktornő Patachich vállára tette a kezét)

Doktornő Csodaszép! Teljesen belefeledkeztem... (leveszi a kezét) Bocsánat!... Tegye szabaddá a mellkasát! (Hallgatja a szívét, a mellkasát)
Rendben, tábornok úr, az egészsége rendben van.

Patachich Köszönöm. Látom még?

Doktornő A professzort minden nap megnézem.

Patachich (kezet csókol) Várni fogom, Eszter.

12. kép

(Karácsony este a cellában. Színes papírból készült díszek, szalagok mindenütt. Az étkezőasztalon gyertyák égnek, középen karácsonyfa áll, az is papírból készült, mint a díszek. Ünnepi teríték: tea, fémtányérokon csokoládé. A karácsonyfa alatt sakktábla, rajta szépen formázott figurák. A doktornő és Patachich még díszítik a cellát. Szentvári alszik az ágyában.)

Patachich (a doktornőnek) Köszönöm, hogy elfogadta a meghívásomat, és velünk tölti az estét.

Doktornő A főhadnagynak köszönje, ne nekem. Én örömmel jövök bármikor, amikor csak tehetem.
(Szentvárire néz) Aggasztó az állapota.

Patachich Az ő korában a börtön: gyilkosság.

Doktornő (sóhajt) Csak vége legyen egyszer.

Patachich A bányából is kikerültünk.

- Doktornő Mielőtt itt munkába álltak, elvitték magukat egy kis megfigyelésre a föld alá, hogy viselkednek, mint munkavezetők. Körültekintőek, ha jól belegondolunk.
- Patachich Nem is csodálkozom Emil legyengült szervezetén. Szerencse, hogy eddig bírta. Sokan beleőrültek. Egyik cellatársam csajkájából az ingébe öntötte az ételt, s onnan habzsolta, mintha soha nem evett volna. Azt hitte, elveszik tőle.
- Doktornő (leoltja a lámpákat) Hívjuk be a fiúkat! (Néhány lampion ég. Föltesz egy lemezt. Belépnek a többiek. Megilletődve, szótlanul állnak az ajtóban, és a karácsonyfát nézik. Kopcsay és Halmányi kiemelik Szentvárit az ágyból, és azt asztalhoz ültetik)
- Szentvári Zene!... Bach!... És milyen szép a karácsonyfánk! Alma... csokoládé!...
- Kopcsay A doktornő csempészte be a gyógyszer-szállítmánnyal. Téged köszönt vele.
- Szentvári Köszönöm.
- Halmányi Én sakkot készítettem (a királyt Szentvári kezébe adja) Nézd meg!
- Szentvári (tapogatja) Sakk! Igazi sakk. Papírból ki-

Szentvári vágva, összeragasztgatva. A talpa gomb. Most már sakkozhatunk is.

Patachich (a rádióra mutat) Béla és én rádiót készítettünk. Papírból ugyan, de olyan, mint az igazi.

Szentvári Kapcsoljátok be, kérlek!

 (Kopcsay úgy tesz, mintha bekapcsolná)

 Kedves Hallgatóink! A Szabad Európa Rádió karácsonyi hangversenyét közvetítjük a Zeneakadémiáról.

 (Pantomim vagy bábjelenet. A Zeneakadémián. Szentvárit látjuk az egyik emeleti erkélyülésen ül szmokingban. Ugyanazt a Bach-zenét halljuk, melyet a cellában hallgatnak)

 (Változás után Szentvári arcát látjuk)

Doktornő Ez pedig az én meglepetésem. Egy könyv, professzor úr. Cserépfalvy kiadása.

Szentvári (nézi a szerző nevét) Radnóti Miklós! (lapozgatja a könyvet, s olvasni kezd, egészen közel téve szeméhez a kötetet) Nem tudhatom, hogy másnak e tájék mit jelent, nekem szülőhazám itt e lángoktól ölelt kis ország, messzeringó gyermekkorom világa.

(A Zeneakadémiai jelenet után lehet a következő változat is)

Doktornő Ez pedig az én meglápetésem. Versek, emlé-
kezetből másoltam őket, készült itt, a
börtönben, egy példányban. (átadja
Szentvárinak a kis füzetet)

Szentvári (nézi a szerző nevét) Wass Albert! (lapozgatja
a füzetet, s olvasni kezdi az Üzenet haza c.
verset, s képzeletében, melyet látunk kivetít-
ve: Magyarország tájai, képei elevenednek meg:
szentmise a Szent István Bazilikában, a
Parlament, a Margitsziget, a Halászbástya, a
Mátyás-templom, Sopron utcái, hazai tájak, a
Hortobágy és a délibáb, folyók, vizek, a
Balaton.

(Szól a zene a cellában, amikor belép a főhadnagy, a lemezját-
szóhoz siet)

Főhadnagy Elég volt ebből! (leemeli a hanglemezt,
kinyitja az ablakot, és kidobja.

Kopcsay Népzene nincs, főhadnagy.

Főhadnagy Fogja be a pofáját! Magáért jöttem, hogy be-
váltsam az ígéretemet.

Kopcsay Értem.

Főhadnagy Jöjjön velem!

(Társai is felállnak, rémült tekintettel nézik a távozó
Kopcsayt) (SZÜNET)

II. rész

1. kép

(Kopcsay katonák kísérik. Követi őket a főhadnagy. Mielőtt kilépⁿbéne az udvarra: megbilincselik. Majd kivezetik az udvarra. Decemberi este, dermesztő a hideg, a kato^lbák is fáznak. Sötét van. Kopcsay észre sem veszi az akasztófát, csak amikor egészen közel érnek hozzá)

Főhadnagy

Halálra ítéltük, Kopcsay!

(Kopcsay nem válaszol)

Egy szava sincs?

(Kopcsay nem szólal meg)

Szerencsétlen! (gyomorszájon rúgja Kopcsayt, az elítélt elterül a földön) Áljon fel!

(Kopcsay feláll. A főhadnagy az őrmestert utasítja) Ne dideregjen itt, kísérje föl ezt az átkozottat a köté^l alá. Ennyi bosszúságot ember nekem még nem okozott, mint ez a szemét... Vetkőztessék le!

(A hóhér félmeztelenre vetkőzteti Kopcsayt, nyakára helyezi a kötelet, és megfest²íti)

Nincs semmi mondanivalója, Kopcsay? Itt mindig kiabálni szoktak valamit.

(Kopcsay hallgat)

őhadnagy így is jó! (leköpi Kopcsayt, sarkon fordul,
és az őrmesterrel együtt távoznak)

(Kopcsay áll ott félmeztelenül a dermesztő hidegben, nyakán feszülő kötéllel. A hóhér szótlanul nézi, csak áll ott és vacog hidegben. Kopcsay imát mormol. Végre visszajön az őrmester, eveteti Kopcsayról a kötelet, és visszakíséri az összefagyott mbert az épületbe.)

(Az őrmester sötét, alagsori pincefolyosókon vezeti Kopcsayt. Benyit egy helyiségbe, ahol a főhadnagy várja őket.)

2. kép

(Szűk helyiség, egy asztali lámpa ég)

őhadnagy Itt a megbízása.

opcsay Nem kívánom aláírni.

őhadnagy Nem is kértem rá. Emlékszik mit mondtam?
Könyörögni fog, hogy aláírhassa. (borítékot vesz elő, abból fényképeket) Üljön le! Nézze meg ezeket a fényképeket!

opcsay Mit akar ezekkel a képekkel?

őhadnagy Láttam már ezt a gyermeket?

Kopcsay Nem.

Főhadnagy Jó. Akkor most én kimegyek...

(Kopcsay néz utána, próbálja magát fölmelegíteni, majd az asztalra borul, hogy pihenjen egy kicsit. Egy elítélt nő lép be. Kopcsayhoz lép, a lámpa fénye megvilágítja az arcát. Ő Kopcsay felesége, Szendey Ilona. Kezébe veszi a fényképeket, sírva fakad)

Ilona Kislányom! Editkém!

Kopcsay (fölkapja a fejét) Ilona!

Ilona (megismeri a férjét) Béla!

 (Megölelik egymást)

Kopcsay Neked ismerős a kép?

Ilona (fojtogatja a sírás) Ő... a mi...
gyermekünk. Amikor elvittek, az ötödik hétben voltam.

Kopcsay Hol van most a kislány?

Ilona Nem tudom. Intézetben valahol.

Kopcsay (most látszik először megtörve) Hol?... Mit mondtál, hol?

Ilona Fél éve, körülbelül fél éve már, éppen elmúlt egy éves, amikor értem jöttek. A villába egy párttitkár költözött. Editkét elvették tőlem, engem börtönbe zártak.

Kopcsay ò, én felelőtlen hülye!... De hát a kicsi...
"öt miért?!

Ilona Hazaáruló gyermeke is hazaáruló lesz, ezt mondták.

Kopcsay Értem, már mindent értek. Miattam van az egész.

Ilona Annyit izgultam miattad. Élsz-e? Hol vagy? A tejem is elapadt.

Kopcsay Drágám! (megöleli a feleségét)

Ilona Jól vagy?

Kopcsay Igen.

Ilona Megkínóztak?

Kopcsay Nem, nem bántottak, drágám. (újra megöleli a feleségét, belép a főhadnagy)

Főhadnagy Nocsak, az ifjú házasok!
(Kopcsay elengedi a feleségét)
Házaséletről nem volt szó, csak egy kis szentesti találkáról (megfogja Szendet és kivezeti. Utasítást ad kifelé) Elvihetik!
(Ilona még visszanez. Becsukódik az ajtó)
Mára ennyi, Kopcsay. (összeszedi a fényképeket) Jó képek, igaz? De nem hagyom itt magának.

Kopcsay (remeg az idegességtől) Mi a szándéka velem, főhadnagy?

Főhadnagy Karácsony este van. Megyek haza. Magát bezáratom egy sötétzárkába. A bűntársai ünnepel-

- Főhadnagy nek, maga csak csinálná a feszültséget:
elmondaná, hogy mi történt, hogy a
feleségével is találkozott, meg a többit. Ki
tudja mire vetemednének? Maga különcellát
kap, jó sötétet, maga egy patkány úgyis, egy
undorító állat, hazaáruló százlábú.
- Kopcsay Ha aláírom a megbízást: megváltom a
feleségemet és a gyermekemet?
- Főhadnagy Gratulálok! De ez nagyon lassan ment, Kopcsay.
Maga miatt majdnem kitettek a rózsadombi
villámból. Lassan magával foglalkozik minden-
ki.
- Kopcsay Szabadlára helyezik a feleségemet, hogy fel-
nevelhesse a kislányunkat!
- Főhadnagy Ahogy elnéztem: nem sokáig bírja a börtönt.
- Kopcsay Engedjék szabadon, adják vissza a gyermeket,
s akkor beismerő vallomást teszek, és aláírom
a munkaszerződést.
- Főhadnagy Mit akar? Az udvaron várja az akasztófa!
- Kopcsay Mondja meg a főnökeinek, aláírom a
papírjaikat, tervezem a repülőtereiket...
- Főhadnagy Most már ilyen sürgős?
- Kopcsay Közvetítse a feltételeimet!
- Főhadnagy Nincs abban a helyzetben, hogy feltételeket

Főhadnagy szabjani

Kopcsay Bemutatják nekem a feleségem szabaduló levelét, kislányom nevelőintézetből történő elbocsátásának okiratát, és feleségem személyi igazolványát. Legyen lakása, munkahelye, keresete. Ha ezeket látom, aláírom a tetves papírjaikat. Mondja meg nekik, hogy nincs más alternatíva.

Főhadnagy Gondolja?

Kopcsay Tudom. Ott lógnék kint a kötélen.

3. kép

(Kopcsayt sötét labirintusokon keresztül vezetik a magánzárkába. Belökik a cellába és rázárják az ajtót.)

(Kopcsay a sötétzárkában fölmászik az ágyra és rezzenéstelen arccal sokáig néz a semmibe. Most, hogy senki nem látja: zokogni kezd)

4. kép

(A közös cellában. Kopcsay nincs az elítéltek között.)

Patachich	Sakk!
Doktornő	Megint?
Halmányi	Lesz az matt is!
Doktornő	Jaj, legalább biztatna!
Halmányi	Sajnálom, hogy itt téblábolok, de nem találom a helyemet, amióta Bélát elvitték.
Szentvári	Hol lehet?
Halmányi	Mit csinálhattak vele? Második napja van távol.
Patachich	Visszahozzák, meg fogjátok látni. Matt!
Doktornő	Megint? (Nevetés. Nem veszik észre, hogy nyílik az ajtó. Kopcsay lép be. Léptei lassúak, megáll az asztalnál, és csak néz, nem szól sokáig senkihez.)
Patachich	Béla! Az istenért, mi történt veled?
Kopcsay	Karácsonyi ajándékot kaptam a főhadnagytól.

5. kép

(A nevelőintézetben Kopcsay kislányát eteti a gondozónő.)

Gondozónő Egyél, Edit! úgy kell belédtömní minden falatot!

Igazgatónő (belép) Megint itt járt a főhadnagy. Megkérdezte hogy van van a kislány, és elment. (A kislánytól) Ki lehet a te apukád, hogy ennyit érdeklődnek utánad?

Edit Papa... Mama... Papa!...

Igazgatónő Te sem tudod, igaz?

Gondozónő Nem akar enni,

Igazgatónő Majd kinövi. (Elmegy)

Gondozónő (megsímogatja a gyermeket, ^{széles}magához öleli)

 A te apukád nagyon nagy ember lehet. Egyél, kis árvám.

Edit Mama... Papa...

6. kép

(A közös cellában. Az elítéltek íróasztalaiknál dolgoznak)

Szentvári Sikerült korrigálnod a B12-t? Figyelsz rám, Béla?

Kopcsay (reagál) Igen. Megtaláltam az adatokat, rávezettem a terepvázlatokra, és így rögzítettem a meglévő állapotot.

Szentvári Kíváló munkát kapnak.

Patachich Emil, tudod, hogy fog működni a szerelőcsarnokom?

Szentvári Kíváncsi vagyok.

Patachich Guruló darukkal.

Szentvári Jó ötlet.

Halmányi Én a kórbonctant először az alagsorba helyeztem, a kadáverszállítást a főkapun át biztosítottam. Aztán eszembe jutott, jobb, ha az egész kórbonctant a hátsó traktusba helyezem, külön bejárattal.

Szentvári Igazad volt. A betegektől elkülönítetted.

 (Belép az őrnagy)

Őrnagy (Halmányi és Patachich terveit veszi először kézbe) úgy látom, szép munkát végeztek. Azonnal továbbítom a kivitelezőknek.

Ornagy (Kopcsayhoz fordul) Maguk?

Kopcsay Volt egy kis gondunk, de végeztünk.

Ornagy Éspedig?

Kopcsay A Bl2-es terepvázlat nem volt pontos. Nem jelezték a vasúti töltést... (mutatja) Látja, itt? Megrongálták a sineket, de a töltés jó, csak meg kell erősíteni.

Ornagy Honnan szedi ezeket?

Kopcsay Jártam Pápa környékén.

Ornagy Miből gondolta, hogy a tereprajz Pápa területét rögzíti?

Kopcsay Ha nem tudnám, hozzá se fogtam volna.
(Patachich, Halmányi nevetnek)

Ornagy Maga valóban érti a szakmáját. (átveszi a terveket, majd a nála lévő dossziékban lapozgat) Most pedig kérem vegyék át új megbízásaikat! Dr. Halmányi! Egy cukorgyár megépítése...(Halmányi aláírja) Dr. Patachich! Az előbbi cukorgyár épületgépészeti terve és műleírása... (Patachich aláírja a megbízást) Dr. Kopcsay! Dr. Szentvári segítségével a leírt katonai bázis terveinek elkészítése... (Kopcsay aláírja a megbízást)

Kopcsay És a feltételeim?

Ornagy Lettek esélyei. Lássanak munkához! (Kimegy)

7. kép

(A cellában, éjszaka. Alszanak. A folyosóról lépések hangjai szűrődnek be, belép a főhadnagy. Felkapcsolja a villanyt)

Főhadnagy Kopcsay!

Halmányi (félálomban) Nem tudtok aludni?!

Főhadnagy Fogja be a pofáját! Kopcsay jöjjön ide!

Kopcsay Nem tud aludni?

Főhadnagy Maga se pofázzon fölöslegesen! Itt vannak az iratok, amiket kért!

Kopcsay (izgatottan veszi a kezében az okiratokat, olvassa) Kopcsay Béláné szül. Szendey Ilona anyja neve: Apponyi Margit büntetésvégrehajtási intézetünkben déli 12 órakor szabadult, fent nevezett... (mohón falja a betűket, már nem is értjük, amit olvas. Másik papírt vesz elő) Kopcsay Edit, a mai napon engedélyünkkel véglegesen távozott a nevelőintézetből, s anyjának börtönből történő szabadulása miatt visszakerült családi környezetébe. Kopcsay Edit jó magaviseletű...(gyorsan olvassa majd felesége személyi igazolványát nézi) Bejelentett munkahely: Gellért Fürdő és Szanatórium...

Kopcsay ...ez rendben... állandó lakása... Irinyi
József utca 50... Ez mi, főhadnagy?...

Főhadnagy Oda költöztek.

Kopcsay Engem a sárbogárdi úti villámból hoztak be!

Főhadnagy Elvettük a villáját, az maguknak már nem jár.
Feleségét és gyermekét egy garzonlakásba
költöztettük. Írja itt alá! A beismerő
vallomása... Bűnös! Hazaárulásért a halálos
ítéletet életfogytiglanra változtattuk...
(Kopcsay szó nélkül írja alá az elé tett
papírokat) A munkaszerződése... (Kopcsay
mindent aláír. A főhadnagy elveszi az aláírt
okmányokat, és szó nélkül kimegy. Kopcsay
lekapcsolja a villanyt)

Szentvári Aljas módszereitekért még felelni fogtok!

8. kép

(Az elítéltek cellájukban asztalnál ülnek. Belép a főhadnagy)

Főhadnagy Ízlett a reggeli?

Halmányi Szalámit itt bent még nem ettünk. Születésnapja van Rákosi elvtársnak?

Főhadnagy Szedjék le gyorsan az asztalt! Csak dobáljanak be mindent a tálalóba.

Patatchich Mi történt?

Főhadnagy Látogatóik érkeztek. Menjenek a könyvtárba, ha szólok, majd visszajöhetnek.

(Kopcsayék kimennek. Belép egy alezredes az őrnagy társaságában)

Őrnagy Lindberggel személyesen találkozta?

Alezredes Rákosi elvtárs irodájában.

Főhadnagy Hívhatom az elítélteket, alezredes elvtárs?

Alezredes Főhadnagy, idefigyeljen! Majd kicsit fékezze magát, csak semmi indulat...

Főhadnagy Értettem.

Alezredes Most hívhatja őket, a doktornő is legyen itt! Lássák, hogy orvosunk is van.

Főhadnagy (beszól a könyvtárba) Jöjjenek be!

(Az elítéltek belépnek)

Alezredes Üdvözlöm önöket! Az elhárítás parancsnoka vagyok. Ismerem magukat, és a munkájukat. Beszélgetni gyűltünk össze. Oxfordi tudósok aláírásával Lord Kinley jegyzéket küldött nekünk, miután megengedtük, hogy Francis Lindberg professzor meglátogassa Halmányit és magukat. Lindberg jelentést fog tenni megbízóinakú Beengedtük Sherilyn Ray riportert is, a Times-tól. Beszólítom őket, hogy válaszolhassanak a kérdéseikre. (int a főhadnagynak. Az angolok bejönnek) Good morning, miss Ray! Nice to see You!

Ray Good morning.

Alezredes Good morning professor!

Lindberg Good morning.

Alezredes Bemutatom a munkatársaimat... az őrnagy... a főhadnagy... az elítéltek... Mr. Egon Halmányi...

Lindberg Oh, how do You do, Mr. Halmányi!

Halmányi How do You do, Mr. Lindberg!

(Lindberg Halmányihoz lép, kezét fognak. Ray elkattintja a gépet)

Alezredes Kérem, itt tilos a fényképezés!

Ray Azért utaztam ide, hogy riportokat készítsék.

Alezredes Annak semmi akadály, de felvételeket az utcán készítsen!

(A főhadnagy kitépi a filmszalagot a gépből)

Alezredes Tessék, folytathatjuk!

Lindberg Örülök, hogy látom, professzor úr.

Halmányi Bemutatom a munkatársaimat... Dr. Hollán
Eszter... Dr. Szentvári Emil... Dr. Patachich
Tihamér... Dr. Kopcsay Béla...

Lindberg Köszöntöm önöket, uraim, a nemzetközi
tudósvilág nevében. Fogadják Lord Kinley
együttérzését és jókívánságait.

Alezredes Foglaljanak helyet!

Lindberg Ami a legnehezebb számomra, hogy mindössze
három kérdést tehetek fel önöknek.

(Ray hevesen jegyzetel)

Alezredes Kezdje el?

Lindberg Hogy érzik magukat?

Patachich Ahogy egy börtönben lehet.

Doktornő Orvos vagyok, ellátom a betegeimet.

Szentvári Elvégzem a feladatokat.

Kopcsay Kiszolgáltatottnak, uram.

Halmányi Ha nem szigorítanak, életben maradok,
Mr. Lindberg.

Lindberg Nem betegek?

„Ornagy Itt vannak nálam a doktornő jelentései.

Lindberg Köszönöm, én tőlük szeretném hallani.

Patachich A kondícióm elég jó.

Szentvári Elfáradtam. Rossz a szemem.

Kopcsay Egészséges vagyok. A családomért aggódom.

Ornagy Csak a kérdésre válaszoljon! Elfelejtette:
mit köszönhewt nekünk?

Lindberg Kérem, ha én betartom a játékszabályokat,
akkor azt önöktől is elvárom. Ne
beszélgessenek magyarul!... Mr. Halmányi, ön
nem beteg?

Halmányi Nyugtatókkal élek.

Lindberg Miért tartják fogva önöket?

Patachich Valóban nem tudja?

Lindberg Miért tartják fogva önöket?

Patachich Csak.

Doktornő Felteszi a kérdéseit, azt kérdez, amit
akar, védik a nemzetközi jogok, s miután mi
válaszoltunk; ön távozik s Angliában majd,
elegáns klubokban, mint szenzációt elmeséli.
És mi? Velünk mi lesz? Nekünk itt bent kell
maradni!

Lindberg Miért tartják fogva, asszonyom?

Doktornő Nem tudom.

Lindberg (Szentvárira néz) Professzor úr?

Szentvári Én jövök?... Nos, ha egy társadalom gyors
változáson megy át, ott megsokszorozódnak a
különös események.

Kopcsay A kérdésén korábban sokat gondolkodtam,
ma már nem. Bűnös vagyok, hazaáruláért
halálra ítélték, de kegyelmet gyakoroltak...

Halmányi (kifakad) Én válaszolok a kérdésére! Koholt
vádak alapján tartanak itt minket. Ártatlanok
vagyunk.

Doktornő Egon, ne izgassa fel magát!

Alezredes A professzor maga említette az imént, hogy
nyugtatókkal él. De mi nem mentegetőzünk.
Nézze meg a bizonyítékainkat! Ezek az iratok
itt (mutatja) az elítéltek beismerő
vallomásai.

Lindberg Kaphatok belőle másolatokat?

Alezredes Milyen célból?

Lindberg Megnézetem az aláírásokat írásszakértővel.
E vizsgálat számára kérhetnék egy-egy
aláírást is tőlük.

Alezredes Természetesen.

Halmányi Nincs értelme. Aláírásaink hitelesek.

Alezredes (feláll, győztesen) Nos, uraim, akkor
végeztünk. Megköszönjük Lindberg úr
kérdéseit, s most hagyjuk magukra az
elítélteket.

9. kép

(A börtönudvaron. Az elítéltek futnak körbe az udvaron, Szentvári kivételével. Rossz állapotban van már, görnyedten sétál egyedül. A szögesdróton túl, a szomszédos udvaron már nem sétál senki)

Ormester Szaporán! Szaporán! Puhányok! Lusták!
Lajhárok! Gyerünk! Gyerünk! Egy-kettő-egy-kettő! Szedje a lábát, Aczél! Patachich fürgébben! Egy-kettő-egy-kettő! Elég! Körbenjárás! Indulj!
(Lassan, unottan járnak körbe) Elég! Séta indulj! (Az Őrmester átmegy a szomszédos udvarba, megszokásból teszi, bár Mindszernty már nincs ott)

Halmányi Hol lehet a bíboros?
Kopcsay Ezt én is szeretném tudni!
Patachich Valami nekem nem stimmel!
Doktornő Elvitték máshová?
Patachich úgy érzem: gyengül a helyzetük.
Doktornő Bárcsak úgy lenne!
Patachich Egy egész ország nem ^{lehet} sokáig börtön.

10. kép

(Éjszaka a cellában. Szentvári keze lelóg az ágyról, szája nyitva. Horkolást hallunk, valaki éppen forgolódik az ágyban. Halmányi fölkel, s mosdóhoz megy, vizet iszik. Leejti a csajkáját. Kopcsay felriad)

Kopcsay Mit csinálasz, Egon? Miért nem alszol?
Halmányi Pszt!... Fölvered a többieket!
Kopcsay Én?... Te szédelegsz itt éjszaka, mint egy
 holdkóros.
Halmányi Hallgass már! Vízet iszom és kész!
Kopcsay Feküdj le!

(Halmányi visszamegy az ágyához, nekimegy Szentvári kezének, felkiált.)

Halmányi Mi ez itt?
Patachich Egon, te kiabálsz?
Halmányi Vízet ittam és...
Patachich És fölvered a laktanyát?

(Valaki fölkapcsolja a villanyt, Halmányi még nagyobb kiált)

Halmányi Szentséges isten!

Patachich Mi az?

Halmányi Emil!

Kopcsay (felkel) Mi van vele?

Patachich (Szentvári pulzusát tapintja) Emil, ne tedd
 ezt! (Kiront az ajtón) Segítség! Orvos!
 Segítség!

(Belép az őrmester és a főhadnagy. A főhadnagy meghallgatja
 Szentvári mellkasát. Bólint az őrmesternek. Szentvári
 holttestét pokrócba csavarják, és kiviszik a cellából.)

Patachich Kedves drága barátom! Az isten áldjon meg!

(A rádióhoz lép, mintha bekapcsolná) Itt a
 Szabad Európa Rádió. Hetvennégy éves
 korában, hosszú szenvedés után meghalt dr.
 Szentvári Emil akadémikus, egyetemi
 professzor, a Harvard és a Sorbonne
 díszdoktora, a nemzetközi tudósvilág
 kemelkedő személyisége. Halálba indulásának
 utolsó pillanatit követhetjük nyomon,
 átkelését a Styx folyón. (Patachich hangját
 halljuk, de látjuk megelevenedni a képeket.
 Pantomim, táncjelenet, vagy bábjáték
 formájában. Ködös, borongós táj, Szentvári
 lép be egy csónakba, a csónakos evezni kezd)

Patachich hangja

Dr. Szentvári Emil érkezett hozzám.

Megkereste ladikomat és beállt a várakozók közé. Mindent fehérén izzónak érzett, a fehér végtelen sokasága csapott össze benne. Kékes, szürkésfehéres és pirosas és rózsaszínes fehérek, a hideg és a meleg egyre tűzesebb és izzóbb színei. Amikor sorra került, besegítettem őt a csónakba és evezni kezdtem fölfelé a folyón. Kora? - kérdeztem. Hetvennégy - felelte. Foglalkozása? Építész. Akkor az építésztelepre viszem. Adott Ön életrajzot? Nem. Kellett volna? Igen. Menjen le a kajütbe és írjon egyet - parancsoltam rá. Máskülönben nem vihetem oda. Indulok - felelte és leereszkedett a lakótérbe. Tollat, papírt keresett, és írni kezdett. Lassan, bizonytalanul formálta a betűket, jó időbe telt, mire elkészült a munkával. Megválnék, Kharon, szlalt meg félénken, amikor visszatért a helyére. Helyes, mondtam, s eveztem tovább. Felolvasná nekem? - kérdeztem rövid idő múlva. Igen - felelte, és belekezdett az életrajzába. De nem olvasta, fejből mondta. Rá sem nézett a papírra. Az már ott a művésztelep, szakítottam félbe őt. A partnál egy ember

Patachich hangja körvonalai rajzolódtak ki. Ahogy közeledtünk egyre kivehetőbb lett az arca. Megérkeztünk, szóltam ekkor, s kikötöttem a ladikot. Az öreg kiszállt a csónakból, botjára támaszkodott és a feléje igyekvő embert nézte. Csontváry Kosztka Tivadar vagyok - köszöntötte őt az ember. Gyere utánam! - mondta szűkszavúan, és elindultak fölfelé a meredek parton.

(újra a cellában, fényváltozás után. Patachich áll a rádiónál. Halmányi sír, folynak a könnyei. Kopcsay néz szomorúan maga elé)

Patachich Közben elkötöttem a ladikot és ereszkeni kezdtem lefelé a folyón.

11. kép

(A börtönudvaron. Az elítéltek sétálnak az udvaron. Halmányit nem látjuk)

Ormester Igyekezzünk! Egy-kettő!

(Halmányi érkezik, beáll a körbe)

Kopcsay Hol voltál?

Halmányi eltűnt a Sztálin-kép az irodából.

Doktornő Micsoda?

Ormester Nem pofázik, Halmányi! Rohanjál a budira,
és csak fossa a szót! Aczél, maga miért
rángatózik? Görcsei vannak?

Patachich (halkan) Mi történt?

Halmányi Eltűntek a falakról a Sztálin- és a
Rákosi képek. Találkoztam egy hadnaggal is,
járkált a folyosón, benézett a cellákba.
Udvariasan köszönt.

Kopcsay Odanézzetek!

(A börtönudvar túlsó oldalán az őrnagy és a főhadnagy jelenik meg, a hadnagy kíséri őket. Katonák érkeznek, lefegyverzik az őrmestert. A hadnagy a túlsó udvarban)

Hadnagy Falhoz! Kezeket a falnak támasztani!

Patachich Nem hiszek a szememnek!

Kopcsay Csak nem fél, főhadnagy?

(Kintről gépfegyverek hangjai, robbanások)

Halmányi (a főhadnagynak) Most kapsz egy golyót a szemed közé!

Hadnagy (átjön az elítéltek közé) Nem a mi feladatunk, hogy ítélkezzünk. Dr. Patachich Tihamér, lépjen elő!

Patachich Parancs!

Hadnagy Tábornok úr lesz a parancsnok, kérem, vezesse bajtársait a fürdőbe, hozzák rendbe magukat (átadja a kulcsot) Itt a kulcs.

Elítéltek Éljen! Éljen! Köszönjük! (valaki sír, valaki csak áll dermedten és mozdulni sem mer)

Hadnagy Induljanak, kérem! Találnak egy-egy csomagot az ágyaikon. Civil ruhájuk van benne. Egy óra múlva felöltözve várjanak a folyosón! Ott várom önöket.

(Az elítéltek szinte eszelősen rohanni kezdenek az épület felé.

A hadnagy sokáig nézi őket. A fegyverropogás kintről egyre erősebb)

12. kép

(Öltözködnek a cellában. Rendkívül elegánsak)

Kopcsay Hova vezet az első út, tábornok úr?

Patachich Még nem tudom.

Kopcsay Megnézzük, mit terveztünk?

Patachich Bejárjuk az országot.

Halmányi Befekszem abba a kórházba, amit terveztem,
 kicsit fölerősítem magam.

(Kopogás után belép a hadnagy)

Hadnagy Uraim... Ezt a napot is megértük. Milyen
 elegánsak! Mehetünk, ha úgy gondolják.

Halmányi De még mennyire!

Hadnagy Nagy Imre miniszterelnök úr megbízottja
 várja Önöket.

(A könyvtárban, A falon a kivágott 56-os zászló. Középen emelvény, egy asztal mögött egy férfi áll, körülötte fegyveresek)

Megbízott

Köszöntöm Önöket Nagy Imre miniszterelnök úr nevében. Magyarország szabad! Önök ártatlanul szenvedtek, megaláztattak és megkínóztattak az ávó börtöneiben. Egy téveseszme bűvkörében, melynek immáron vége. A mai naptól önöket visszahelyeztük jogaikba: önök szabad, büntetlen előéletű állampolgárok. Teljes rehabilitációjukat okiratban igazoljuk. Állást, egzisztenciát biztosítunk önöknek, megélhetést és emberi életet. Miután kipihenték magukat, kérem keressenek fel minket a parlamentben, hogy a kinevezéseiket megbeszélhessük. Addig is fogadják el szerény anyagi támogatásunkat, melyet most a személyi igazolványaikkal együtt vehetnek át. Akinek a nevét szólítom, kérem, fáradjon ide.

Halmányi

(halkan) Nekem nem kell a pénzük, se az állásuk!

Kopcsay

A pénzért megdolgoztál.

Patachich (Halmányitól) Mi a terved?
Halmányi Külföldre megyek. Elég volt a rettegésből!
Patachich Várd meg mit ajánlanak!
Megbízott Dr. Hollán Eszter!

(A doktornő kimegy, átveszi a pénzt és az igazolványát. Majd megáll a könyvtár egyik sarkában)

Halmányi Mindent előlről kezdeni! Nem lesz könnyű.
Patachich Könnyebb lesz, mint itt bent maradni még.
Megbízott Dr. Halmányi Egon! (kimegy, átveszi a borítékot és az igazolványt) Dr. Patachich Tihamér! (az előzőek, kézfogás) Mintha várná önt valaki...
Patachich Engem?
Doktornő (szeretettel) Én várok, tábornok úr.

(Patachich meghatódik, szólni sem tud. Egymásba karolva várakoznak tovább)

Megbízott Aczél György! (kimegy, aláír) Dr. Kopcsay Béla! (Kopcsay nem mozdul) Rendkívül sajnáljuk a tönténteket.
Kopcsay Engem is várnak, uram?

(A férfi nem válaszol, mert már beléptek a terembe: Kopcsay felesége és hat éves leányuk, a kislány kezében nagy csokor virág. A megbízott feláll, Kopcsay megfordul, megpillantja a felségét)

Ilona (tolja előre a kislányt) Menj, indulj, ne
 " félj! O az édesapád!

Edit Papa! (apjához szalad, a nyakába ugrig) Papa,
 édesapa!

(Szorosan ölelik egymást)